

دانشکده‌ی ادبیات و علوم انسانی

پایان نامه دکتري در رشته‌ی زبان و ادبیات فارسی (گرایش ادبیات حماسی)

کتاب‌شناسی توصیفی - تحلیلی اساطیر ایران، هند، بین‌النهرین،
چین و ژاپن در زبان فارسی (۱۳۰۰-۱۳۸۹)

به وسیله‌ی

عظیم جبّاره ناصرو

استاد راهنما

دکتر زهرا ریاحی زمین

اسفندماه ۱۳۹۰

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

به نام خدا

اظہار نامہ

این جانب عظیم جبارہ ناصرو (۸۷۱۱۷۴) دانشجوی رشته‌ی زبان و ادبیات فارسی، گرایش ادبیات حماسی، دانشکده‌ی ادبیات و علوم انسانی اظہار می‌کنم که این پایان‌نامه حاصل پژوهش خودم بوده و در جاهایی که از منابع دیگران استفاده کرده‌ام، نشانی دقیق و مشخصات کامل آن را نوشته‌ام. همچنین اظہار می‌کنم که تحقیق و موضوع پایان‌نامه‌ام تکراری نیست و تعهد می‌نمایم که بدون مجوز دانشگاه، دستاوردهای آن را منتشر ننموده و یا در اختیار غیر قرار ندهم. کلیه حقوق این اثر، مطابق با آیین‌نامه مالکیت فکری و معنوی، متعلق به دانشگاه شیراز است.

نام و نام خانوادگی:

عظیم جبارہ ناصرو

تاریخ و امضا:

۹۰۰۱۳۰۲۳

به نام خدا

کتابشناسی توصیفی - تحلیلی اساطیر ایران، هند، بین‌النهرین، چین و ژاپن در زبان
فارسی (۱۳۰۰-۱۳۸۹).

به وسیله:
عظیم جبار ناصر و

پایان‌نامه
ارائه شده به تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز به عنوان بخشی از فعالیت‌های تحصیلی لازم برای
اخذ درجه دکتری

در رشته:
زبان و ادبیات فارسی

از دانشگاه شیراز

شیراز
جمهوری اسلامی ایران

ارزیابی کمیته‌ی پایان‌نامه با درجه‌ی
دکتر زهرا ریاحی زمین، دانشیار بخش زبان و ادبیات فارسی (رئیس کمیته).....
دکتر اکبر نحوی، دانشیار بخش زبان و ادبیات فارسی.....
دکتر محمد رضا امینی، دانشیار بخش زبان و ادبیات فارسی.....

اسفندماه ۱۳۹۰

تقدیم

به

استاد اندیشه و اخلاق

دکتر زهرا ریامی زمین

سپاسگزاری

سپاس پروردگار بی‌همتا را، ایزد دانا و توانا، او که به نور علم، تیرگی جهل را از دلم زدود و پرتو بصیرت بر غفلت ذات بشری‌ام افکند. سپاس پروردگار را، او که نخستین و تنها راهنمایم در راه زندگی است. به یاری او علم آموختم و در مکتب استادان گران‌قدری زانوی علم‌اندوزی بر زمین نهادم.

از سرکار خانم دکتر زهرا ریاحی زمین که با دقت و ظرافت از نخستین قدم‌های این پژوهش تا نقطه‌ی فرجام آن، راهنمایی کار را بر عهده گرفتند، کمال تشکر را دارم.

هم‌چنین از استادان مشاور این پایان‌نامه آقایان دکتر اکبر نحوی و محمد رضا امینی که با مطالعه‌ی متن پژوهش نکته‌هایی کارساز و مفید ارائه کردند، سپاسگزارم.

از جناب آقای دکتر اکبر صیادکوه که از پیشنهادها و راهنمایی‌های ایشان در بهتر شدن ساختار و محتوای اثر، بهره‌مند شده‌ام، صمیمانه سپاسگزارم.

قدردان زحمات پدر و مادر مهربانم هستم؛ آن‌ها که آموزگاران تلاش و استقامت در همه‌ی دشواری‌های زندگی‌ام بودند.

چکیده

کتاب‌شناسی توصیفی - تحلیلی اساطیر ایران، هند، بین‌النهرین، چین و ژاپن در زبان فارسی (۱۳۰۰-۱۳۸۹)

به وسیله‌ی

عظیم جبّاره ناصرو

از آغاز دهه‌ی سی تاکنون کتاب‌های متعددی در زمینه‌ی اساطیر ملل مختلف به ویژه ملل مورد بررسی در این رساله، به نگارش درآمده؛ اما هیچ مرجعی این آثار را معرفی و نقد نکرده است. در رساله‌ی حاضر، کتاب‌هایی که درباره‌ی اساطیر مناطق ایران، هند، بین‌النهرین، چین و ژاپن از آغاز سال ۱۳۰۰ تا پایان سال ۱۳۸۹ شمسی به چاپ رسیده، شناسایی و بررسی انتقادی شده است. این اثر نخستین پژوهشی است که در زبان فارسی با روشی ویژه به کتاب‌شناسی توصیفی- تحلیلی کتاب‌های اساطیری پرداخته و در آن بیش از ۱۵۰ عنوان کتاب بررسی شده است. در فصل نخست، به روند اسطوره‌پژوهی در ایران در سده‌ی چهاردهم پرداخته شده است؛ سپس درباره‌ی اهمیت تحقیق، هدف تحقیق، پیشینه‌ی پژوهش و روش تحقیق توضیح داده شده است. در فصل دوم- بخش تحلیلی- کتاب‌هایی که به بررسی و نقد اساطیر ملل مورد بررسی پرداخته‌اند، ذکر شده و هر کتاب در چهار بخش: عنوان کتاب، ساختار کتاب، مضامین اصلی و نقد و نظر بررسی شده است. در فصل سوم- بخش توصیفی- متون اصلی و کتاب‌هایی که تنها به گردآوری صرف اساطیر ملل یاد شده پرداخته‌اند، آمده است. در این فصل، هر کتاب در سه بخش: عنوان کتاب، ساختار کتاب و مضامین اصلی بررسی شده است. در فصل پایانی، نتیجه‌ی کمی و کیفی ارزیابی کتاب‌های نوشته شده درباره‌ی اساطیر مناطق مورد بررسی، به ترتیب اولویت زیر عنوان‌های: اساطیر ایران، اساطیر بین‌النهرین، اساطیر هند، اساطیر چین و اساطیر ژاپن آمده و در پایان، نمایه‌ی موضوعات اصلی ذکر شده است.

فهرست مطالب

عنوان صفحه

فصل اول: مقدمه

- ۱-۱- مقدمه..... ۱
- ۲-۱- نگاهی به وضعیت کتاب‌های منتشر شده در سده‌ی چهاردهم..... ۳
- ۱-۲-۱- دهه‌ی سی (۱۳۰۰-۱۳۳۹)..... ۳
- ۲-۲-۱- دهه‌ی چهل (۱۳۴۰-۱۳۴۹)..... ۳
- ۳-۲-۱- دهه‌ی پنجاه (۱۳۵۰-۱۳۵۹)..... ۴
- ۴-۲-۱- دهه‌ی شصت (۱۳۶۰-۱۳۶۹)..... ۴
- ۵-۲-۱- دهه‌ی هفتاد (۱۳۷۰-۱۳۷۹)..... ۵
- ۶-۲-۱- دهه‌ی هشتاد (۱۳۸۰-۱۳۸۹)..... ۶
- ۳-۱- اهمیت تحقیق..... ۷
- ۴-۱- هدف تحقیق..... ۸
- ۵-۱- پیشینه‌ی تحقیق..... ۸
- ۶-۱- روش تحقیق..... ۱۲
- ۷-۱- یادآوری..... ۱۵

فصل دوم: بخش تحلیلی

- ۱-۲- آب و کوه در اساطیر هند و ایرانی (درآمدی بر علم اعلام جغرافیایی هند و اروپایی)..... ۱۷
- ۲-۲- آرش، پیشرو در گفتگوی تمدن‌ها..... ۲۱
- ۳-۲- آرش شواتیر..... ۲۳
- ۴-۲- آرش کمانگیر..... ۲۶
- ۵-۲- آغاز آفرینش از دیدگاه زرتشت..... ۲۸
- ۶-۲- آفرینش خدایان..... ۳۴

۷-۲- آفرینش در ادیان.....	۴۲
۸-۲- آفرینش و مرگ در اساطیر.....	۴۷
۹-۲- آناهیتا در اسطوره‌های ایرانی.....	۵۴
۱۰-۲- آناهیتا در باورهای ایران باستان.....	۵۹
۱۱-۲- آیین مغان، آموزه‌ها و مراسم بنیادی، پژوهشی درباره‌ی دین‌های ایران باستان.....	۶۵
۱۲-۲- از اسطوره تا تاریخ.....	۷۲
۱۳-۲- ازدها در اساطیر ایران.....	۸۵
۱۴-۲- اساطیر ایران باستان، جنگی از اسطوره‌ها و اعتقادات در ایران باستان.....	۹۳
۱۵-۲- اساطیر ایران و ادای دین.....	۱۰۰
۱۶-۲- اساطیر در متون تفسیری فارسی.....	۱۰۶
۱۷-۲- اساطیر مشرق‌زمین.....	۱۱۴
۱۸-۲- اساطیر و آیین‌های کشاورزی ملل.....	۱۲۸
۱۹-۲- اساطیر و فرهنگ ایرانی در نوشته‌های پهلوی.....	۱۳۵
۲۰-۲- اسب در قلمرو پندار، نگرشی بر باورهای اساطیری، افسانه‌ای و تاریخی درباره‌ی اسب.....	۱۴۳
۲۱-۲- اسطوره، حماسه و تاریخ کیان در اوستا و متون پهلوی، فارسی و تازی.....	۱۴۶
۲۲-۲- اسطوره- حماسه‌ی ضحاک و فریدون.....	۱۵۲
۲۳-۲- اسطوره‌شناسی پهلوانان ایرانی.....	۱۶۳
۲۴-۲- اسطوره‌شناسی، دائره‌المعارف مصور اساطیر و ادیان مشهور جهان.....	۱۷۱
۲۵-۲- اسطوره‌ها و جلوه‌های اساطیری در شاهنامه‌ی فردوسی.....	۱۸۰
۲۶-۲- اسطوره‌ی آفرینش در آیین مانی.....	۱۸۷
۲۷-۲- اسطوره‌ی اهل حق، جستاری تاریخی پیرامون مهر و مهرپرستی اهل حق (بارسان) از روزگار باستان تا دوران معاصر.....	۱۹۸
۲۸-۲- اسطوره‌ی زال، تبلورتضاد و وحدت در حماسه‌ی ملی.....	۲۰۲
۲۹-۲- اسطوره‌ی زمین و آسمان در باور ایرانیان.....	۲۱۴
۳۰-۲- اسطوره‌ی زن در تاریخ ایران.....	۲۲۱
۳۱-۲- اسطوره‌ی زندگی زرتشت.....	۲۲۴

۲- ۳۲- اسطوره‌ی سوشیانت (موعود دین زرتشت).....	۲۳۱
۲- ۳۳- اسطوره‌ی قربانی.....	۲۳۷
۲- ۳۴- افراسیاب در اسطوره و حماسه، زخم عمیق رستم.....	۲۴۲
۲- ۳۵- افسانه‌ی آفرینش.....	۲۵۰
۲- ۳۶- ایزدبانوان در ایران باستان و هند.....	۲۵۱
۲- ۳۷- بررسی اسطوره‌ی کاووس در اساطیر ایرانی و هندی.....	۲۶۱
۲- ۳۸- بررسی تطبیقی ایزدبانوان ایران و بین‌النهرین.....	۲۶۷
۲- ۳۹- بنیادهای حماسه و اسطوره‌ی ایران، شانزده گفتار در اسطوره‌شناسی و حماسه‌پژوهی سنجشی.....	۲۷۲
۲- ۴۰- بنیادهای فلسفه در اساطیر و حکمت پیش از سقراط.....	۲۸۳
۲- ۴۱- بهشت و دوزخ در اساطیر بین‌النهرین.....	۲۸۹
۲- ۴۲- پایان جهان و ظهور موعود در ادیان ایران باستان.....	۲۹۴
۲- ۴۳- پژوهشی پیرامون اسطوره‌ی وره‌رام.....	۳۰۳
۲- ۴۴- پژوهشی در اساطیر ایران.....	۳۰۸
۲- ۴۵- پژوهشی در اسطوره‌ی گیلگمش و افسانه‌ی اسکندر.....	۳۲۱
۲- ۴۶- پیوند خرد و اسطوره در شاهنامه.....	۳۲۷
۲- ۴۷- پیوندهای ایرانی و اسلامی اسطوره‌ی پارزیفال.....	۳۳۸
۲- ۴۸- تاریخ اساطیری ایران.....	۳۴۱
۲- ۴۹- جام اساطیر.....	۳۴۴
۲- ۵۰- جستاری چند در فرهنگ ایران.....	۳۴۹
۲- ۵۱- جمشید با پیکان و تازیانه‌اش جهان را به آفرینندگی انگیخت.....	۳۵۵
۲- ۵۲- جهان اسطوره‌شناسی، اسطوره‌های ایرانی.....	۳۶۷
۲- ۵۳- چند چهره‌ی کلیدی در اساطیر گاه‌شماری ایران.....	۳۷۴
۲- ۵۴- چنین گفت سودابه... اسطوره‌ی سیاوش از دیدگاه تحلیلی و تطبیقی.....	۳۸۲
۲- ۵۵- خدایان آریایی و آیین یکتاپرستی زرتشت.....	۳۹۰
۲- ۵۶- داستان‌های اساطیر ایران.....	۳۹۵
۲- ۵۷- دانشنامه‌ی اساطیر جهان.....	۳۹۸

۴۰۱.....	۲- ۵۸- دانشنامه‌ی کوچک ایران.....
۴۰۴.....	۲- ۵۹- دائره المعارف اساطير و آيين‌هاى باستانى جهان.....
۴۰۹.....	۲- ۶۰- درآمدی بر اسطوره‌ها و نمادهای ایران و هند در عهد باستان.....
۴۱۳.....	۲- ۶۱- درآمدی بر اهریمن‌شناسی ایرانی.....
۴۱۹.....	۲- ۶۲- درآمدی بر ساختار اسطوره‌ای شاهنامه.....
۴۲۹.....	۲- ۶۳- دین زرتشت، پژوهشی در مراسم، اسطوره‌ها و عرفان دین زرتشت.....
۴۳۴.....	۲- ۶۴- راز هفت، اسطوره‌شناسی و نمادشناسی عدد هفت.....
۴۳۵.....	۲- ۶۵- رمزهایی از اساطیر ایران در شاهنامه.....
۴۴۳.....	۲- ۶۶- رویین‌تنی و جاودانگی در اساطیر.....
۴۴۹.....	۲- ۶۷- زروان در قلمرو اساطیر.....
۴۵۱.....	۲- ۶۸- زنان اساطیری آریایی.....
۴۵۹.....	۲- ۶۹- زنان جنگجوی نامدار در تاریخ و اساطیر.....
۴۶۱.....	۲- ۷۰- زن در اساطیر ایران و بین‌النهرین.....
۴۶۷.....	۲- ۷۱- سرنوشت جنگجو.....
۴۷۲.....	۲- ۷۲- سرنوشت شهریار.....
۴۷۷.....	۲- ۷۳- سرنوشت یک شمن از ضحاک به اودن.....
۴۸۴.....	۲- ۷۴- سرور دانای آسمان.....
۴۹۵.....	۲- ۷۵- سوشیانت، منجی ایرانویچ.....
۵۰۲.....	۲- ۷۶- سوشیانت، موعود و پیامبر آخر زمان مزدیسنان زرتشتی.....
۵۰۷.....	۲- ۷۷- سوشیانس (موعود مزدیسنان).....
۵۱۰.....	۲- ۷۸- سیاوشان.....
	۲- ۷۹- شیرنگ بهزاد، رمزپردازی اسب در روایات پریانی، اسطوره‌ای و حماسی، نمادهای جام و جام حسن‌لو، سرسپاری و رمزهایش.....
۵۱۸.....	۲- ۸۰- شناخت اساطیر ایران.....
۵۲۳.....	۲- ۸۱- شناخت اساطیر ایران.....
۶۳۱.....	۲- ۸۲- شناخت اساطیر ایران بر اساس طومار نقالان.....
۵۴۰.....	۲- ۸۳- شناخت اساطیری ایران.....
۵۴۴.....	۲- ۸۳- شناخت اساطیری ایران.....

- ۲- ۸۴- ضحاک از اسطوره تا واقعیت..... ۵۴۹
- ۲- ۸۵- ضحاک ماروش، پژوهشی در باب مفهوم آژی دهاک در اسطوره‌ها و متون ایرانی جز آن..... ۵۵۸
- ۲- ۸۶- ظهور دوباره‌ی آرش و اسطوره‌های آریایی..... ۵۶۶
- ۲- ۸۷- فرهنگ اساطیر ایران باستان..... ۵۷۵
- ۲- ۸۸- فرهنگ اساطیر ایرانی بر پایه‌ی متون پهلوی..... ۵۸۱
- ۲- ۸۹- فرهنگ اساطیر جهان..... ۵۹۸
- ۲- ۹۰- فرهنگ اساطیر شرق باستان..... ۶۰۲
- ۲- ۹۱- فرهنگ اساطیر و داستان‌واره‌ها در ادبیات فارسی..... ۶۰۸
- ۲- ۹۲- فرهنگ اساطیری- حماسی ایران به روایت منابع بعد از اسلام..... ۶۱۷
- ۲- ۹۳- فرهنگ اساطیری- حماسی ایران به روایت منابع بعد از اسلام..... ۶۲۱
- ۲- ۹۴- فرهنگ اساطیری و تاریخی، از کیومرث تا اسکندر با شواهدی از شاهنامه‌ی فردوسی..... ۶۲۶
- ۲- ۹۵- فرهنگ اشارات ادبیات فارسی (اساطیر، سنن، آداب، اعتقادات، علوم.....)..... ۶۳۴
- ۲- ۹۶- فرهنگ الفبایی- موضوعی اساطیر ایران باستان..... ۶۳۶
- ۲- ۹۷- فرهنگ تلمیحات، اشارات اساطیری، داستانی، تاریخی، مذهبی در ادبیات فارسی..... ۶۴۶
- ۲- ۹۸- فرهنگ‌نامه‌ی خدایان، دیوان و نمادهای بین‌النهرین باستان..... ۶۵۴
- ۲- ۹۹- فرهنگ نمادها، اساطیر، رسوم، ایما و اشاره، اشکال و قوالب، چهره‌ها، رنگ‌ها، اعداد..... ۶۶۱
- ۲- ۱۰۰- فریدونیان، ضحاکیان و مردمیان..... ۶۷۳
- ۲- ۱۰۱- گرشاسب در پویه‌ی ادب فارسی..... ۶۸۰
- ۲- ۱۰۲- گزارش زادگاه زرتشت و تاریخ اساطیری آن..... ۶۸۷
- ۲- ۱۰۳- گناه گرشاسب..... ۶۹۲
- ۲- ۱۰۴- گیاهان اسطوره‌ای ملل..... ۶۹۴
- ۲- ۱۰۵- گیلگمش، حماسه‌ی بشری..... ۶۹۷
- ۲- ۱۰۶- مار و کاج، سمبول‌های جاودان در ادبیات فارسی و ژاپنی..... ۷۰۰
- ۲- ۱۰۷- مشی و مشیانه..... ۷۰۴

۲- ۱۰۸- مهر و آتش (رویاری آیین میتراپی و مزدیسناپی در شاهنامه).....	۷۱۰
۲- ۱۰۹- نبرد خدایان.....	۷۱۵
۲- ۱۱۰- نگاهی به تاریخ اساطیر ایران باستان.....	۷۲۵
۲- ۱۱۱- نگاهی به زیبایی‌شناسی (هایدگری) گیلگمش، پژوهشی در اسطوره‌شناسی شرقی.....	۷۳۶
۲- ۱۱۲- نقد تطبیقی ادیان و اساطیر در شاهنامه‌ی فردوسی، خمسه‌ی نظامی و منطق‌الطیر...	۷۴۱
۲- ۱۱۳- نمونه‌های نخستین انسان و نخستین شهریار در تاریخ افسانه‌ای ایرانیان.....	۷۴۷
۲- ۱۱۴- نیاکان باستانی کرد در تاریخ و اسطوره‌ها.....	۷۶۰

فصل سوم: بخش توصیفی

۳- ۱- ارداویراف‌نامه.....	۷۶۵
۳- ۲- اساطیر ایرانی.....	۷۶۶
۳- ۳- اساطیر جهان، داستان‌ها و حماسه‌ها.....	۷۷۱
۳- ۴- اساطیر چین.....	۷۸۳
۳- ۵- اساطیر خاورمیانه.....	۷۹۰
۳- ۶- اساطیر خاور نزدیک.....	۷۹۴
۳- ۷- اساطیر ژاپن.....	۸۰۳
۳- ۸- اساطیر ژاپن.....	۸۱۱
۳- ۹- اساطیر ملل آسیایی.....	۸۱۹
۳- ۱۰- اسرار اساطیر هند، خدایان ودایی.....	۸۲۲
۳- ۱۱- اسطوره‌ها در فرهنگ شفاهی مردم آذربایجان.....	۸۲۸
۳- ۱۲- اسطوره‌های بابل و ایران باستان.....	۸۳۱
۳- ۱۳- اسطوره‌های بین‌النهرینی.....	۸۳۸
۳- ۱۴- اسطوره‌های چینی.....	۸۴۲
۳- ۱۵- اسطوره‌های خاور دور.....	۸۴۵
۳- ۱۶- اسطوره‌های خاورمیانه.....	۸۵۱

۳- ۱۷- اسطوره‌های هندی.....	۸۵۴
۳- ۱۸- افسانه‌ی گیلگمش.....	۸۶۱
۳- ۱۹- بررسی دستنویس م.ا.و ۲۹.....	۸۶۴
۳- ۲۰- بُندهش.....	۸۶۸
۳- ۲۱- حماسه‌ی گیلگمش.....	۸۶۹
۳- ۲۲- خرده اوستا.....	۸۷۵
۳- ۲۳- در سرزمین نیلوفر و باران.....	۸۸۱
۳- ۲۴- دینکرد هفتم.....	۸۸۴
۳- ۲۵- روایت پهلوی.....	۸۸۶
۳- ۲۶- زند بهمن‌یسن.....	۸۸۸
۳- ۲۷- شایست ناشایست.....	۸۸۹
۳- ۲۸- شناخت اساطیر هند.....	۸۹۱
۳- ۲۹- شناخت اسطوره‌های ملل.....	۸۹۶
۳- ۳۰- فرهنگ اساطیر آشور و بابل.....	۹۰۰
۳- ۳۱- کارنامه‌ی اردشیر بابکان.....	۹۰۷
۳- ۳۲- کتاب پنجم دینکرد.....	۹۰۹
۳- ۳۳- کتاب سوم دینکرد.....	۹۱۱
۳- ۳۴- کتاب مقدس بابل.....	۹۱۵
۳- ۳۵- کوچیکی، کتاب مقدس آیین شینتو(در ژاپن).....	۹۲۰
۳- ۳۶- گات‌ها، دو گزارش از ابراهیم پورداوود.....	۹۲۹
۳- ۳۷- گیلگمش.....	۹۳۷
۳- ۳۸- ماتیکان یوشت فریان.....	۹۴۴
۳- ۳۹- متون پهلوی.....	۹۴۵
۳- ۴۰- مینوی خرد.....	۹۴۷
۳- ۴۱- وزیدگی‌های زادسپرم.....	۹۵۰
۳- ۴۲- ویسپرد.....	۹۵۲
۳- ۴۳- یسنا.....	۹۵۷

صفحه

عنوان

۹۷۶..... ۳-۴۴- یشت‌ها

۹۹۰..... فصل چهارم: نتیجه‌گیری

۹۹۶..... نمایه موضوعات اصلی

۱۰۱۸..... فهرست منابع

فصل اول

۱- مقدمه

۱-۱- مقدمه (طرح موضوع یا مسأله تحقیق)

از دیرباز پژوهش‌گران کوشیده‌اند اسطوره را تعریف کنند؛ اما خود اسطوره‌پژوهان برجسته نیز تصریح کرده‌اند که بیان چپستی اسطوره در قالبی که به اصطلاح، تعریف خوانده می‌شود، امکان‌پذیر نیست. در این جا برای پرهیز از اطناب و پراکندگی مطالب، از میان تعاریف بسیار اسطوره و نظریه‌های مکاتب گوناگون اسطوره‌شناسی، تنها به تعریف بهمن سرکاراتی از اسطوره بسنده می‌شود که در این باره گفته‌اند:

«هرگاه بخواهیم تعریفی کوتاه و ناگزیر و نارسا از اسطوره ارائه کنیم، می‌توان گفت اسطوره اساساً نوعی حکایت و بازگویی است. داستانی است سنتی که ضمن آن تصاویر ذهنی گروهی انسان از جهان برون و روابط ناظر بر آن به یاری الفاظ و کلمات نمودار شده است. به عبارت دیگر اسطوره پنداشت‌های مشترک قوم و جماعتی است در دورانی معین درباره‌ی هستی و گیتی، مرد(انسان)، خویش و بیگانه و آفاق و انفس که به شکل داستان بازگو شده است. در تحلیل نهایی، اسطوره تبلوری است از آرایش ذهنی در قالب زبان. هدف ذهن از پرداختن این آرایه‌ها نهایتاً گونه‌ای خبر و پیام رسانی است.» (سرکاراتی، ۱۳۷۱: ۸۵).

برای تعریف‌های متعدد اسطوره و مکتب‌های اسطوره‌شناسی، برای نمونه می‌توان به کتاب‌های زیر مراجعه کرد: الف)- اسماعیل‌پور، ابوالقاسم: اسطوره بیان نمادین، صص ۱۳-۷۴. ب)- بهار، مهرداد: پژوهشی در اساطیر ایران، انتشارات پاییز ۱۳۸۷، صص ۳۴۳-۳۷۵. ج)- چناری، امیر: «اسطوره»، فرهنگنامه ادب فارسی (دانشنامه ادب فارسی)، به سرپرستی حسن انوشه، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ۱۳۷۶، ج ۲، صص ۲۱ و ۳۲. د)- سرکاراتی، بهمن: «اسطوره و ذهن اسطوره پرداز»، نامه فرهنگ، سال دوم، شماره ۳، صص ۷۵-۸۳. ه)- ضیمران، محمد: گذر از

جهان اسطوره به فلسفه، صص ۱-۵۳. و) - واحد دوست، مهوش: رویکردهای علمی به اسطوره شناسی، انتشارات سروش ۱۳۸۱، صص ۲۱-۳۱ و ۳۳-۴۰. (ز) - هادی، سهراب: شناخت اسطوره-های ملل، نشر تندیس ۱۳۷۷، صص ۱۳-۹۷.

اسطوره‌شناسی یکی از شاخه‌های دانش مردم‌شناسی است که پیشینه‌ی آن در دنیا به دو قرن پیش می‌رسد. در ایران میان سال‌های ۱۳۰۰ تا ۱۳۱۵ ابراهیم پورداوود مبحث اسطوره‌شناسی را آغاز کرد ولی آغاز گسترده‌ی این شاخه از سال ۱۳۵۰ به بعد و به ویژه پس از انقلاب اسلامی است.

در سنجش با کشورهای اروپایی، اسطوره‌پژوهی در ایران پیشینه‌ی چندانی ندارد؛ اما امروزه جایگاه ویژه‌ای در تحقیقات ادبی یافته است. درنگ در آثار پدید آمده در گستره‌ی اسطوره در ایران نشان می‌دهد که شمار آثار تألیفی بسیار اندک است و بیشتر آثار پدید آمده در این حوزه ترجمه هستند. به نظر می‌رسد یکی از دلایل نبود کتاب‌های تألیفی در این زمینه، نبود رشته‌ی دانشگاهی در زمینه‌ی اسطوره‌شناسی است. با این وجود، همانگونه که پیشتر گفته شد، امروزه، پژوهش‌های اساطیری در شاخه‌های گوناگون رشد چشم‌گیری یافته است. برای نمونه سنجشی میان آثار پدید آمده در دهه‌ی هشتاد و دوره‌های پیش از آن نشان می‌دهد که آثار منتشر شده در این دوره بیش از دو برابر آثار دهه‌ی سی تا هفتاد است. این بررسی کوتاه نشانگر این است که گرایش به اسطوره همواره رو به رشد بوده است و پژوهشگران و ادب‌دوستان ایرانی با شور و شوق بیشتری در پی این موضوعات هستند. در این میان شمار قابل توجهی از این آثار در زمینه‌ی اساطیر کشورهای آسیایی به ویژه هند، بین‌النهرین، چین، ژاپن و ایران به وجود آمده است. پیوند بسیار نزدیک این اساطیر و وجود درونمایه‌ی مشترک اساطیری - که حاصل عوامل مختلف مانند همجواری این مناطق، هم‌نشینی این اقوام در دوره‌های بسیار کهن و... است - نگارنده را بر آن داشت تا با رویکردی توصیفی - تحلیلی به بررسی این آثار بپردازد. این رویکرد زمینه را برای پژوهش‌های آیندگان درباره-ی اساطیر این مناطق، مشترکات، تفاوت‌ها و... بازتر خواهد کرد.

به دیگر سخن، تاکنون کتاب‌ها، مقالات، ترجمه‌ها و پایان‌نامه‌های فراوانی درباره‌ی اساطیر ایران، هند، بین‌النهرین، چین و ژاپن به نگارش در آمده است؛ اما در میدان اسطوره‌پژوهی، هنوز جای بسیاری از پژوهش‌های بایسته و مطالعات بنیادی خالی است.

یکی از ضروری‌ترین پژوهش‌ها، شناسایی و معرفی نوشته‌هایی است که درباره‌ی اسطوره‌های ملل مختلف به نگارش در آمده است. همان‌گونه که پیش از این گفته شد، اساطیر مناطق یادشده، پیوستگی‌های زیادی با یکدیگر دارند. این امر نگارنده را بر آن داشت تا با رویکردی توصیفی-تحلیلی به بررسی آثار اساطیری پدید آمده در قلمرو مناطق مورد تحقیق بپردازد.

۱-۲- نگاه‌های به وضعیت کتاب‌های منتشر شده در سده‌ی چهاردهم: گروهی از اسطوره-پژوهان، آغاز اسطوره‌پژوهی در ایران را از دهه‌ی اول سده‌ی چهاردهم هجری و نخستین اثر را ترجمه‌ی اوستا، به قلم استاد ابراهیم پورداوود می‌دانند. گروهی دیگر نیز آغاز جدی اسطوره‌پژوهی را پس از انقلاب اسلامی می‌دانند. در زیر وضعیت کمی و تا حدی کیفی آثار منتشر شده در هر دهه بررسی می‌شود.

۱-۲-۱- دهه‌ی سی (۱۳۳۰-۱۳۳۹).

در این دهه، تنها یک اثر با عنوان «اساطیر» به قلم حبیب ساهر به چاپ رسیده است. علی‌رغم جست و جوی‌های پی‌گیر نگارنده در کتابخانه‌های ملی، مجلس، ملک، دائره‌المعارف بزرگ اسلامی، کتابخانه‌های دانشگاهی، کتابفروشی‌ها و حتی کتابخانه‌های شخصی بسیاری از اسطوره‌پژوهان، این اثر یافت نشد. البته شایسته‌ی ذکر است که در این دهه، دو حماسه‌ی بزرگ یونان، ایللیاد (۱۳۳۴) و اودیسه (۱۳۳۷) را سعید نفیسی به زبان فارسی ترجمه کرد که نقش مؤثری در آشنایی ایرانیان با اساطیر یونان داشت.

۱-۲-۲- دهه‌ی چهل (۱۳۴۰-۱۳۴۹).

در دهه‌ی چهل هجری شمسی، فرهنگ اساطیر یونان و روم از پیر گریمال به قلم احمد بهمنش در دو جلد منتشر شده است. این اثر با ترجمه‌ی عالمانه و سنجیده‌ی بهمنش، به فرهنگی غنی و منبعی قابل اعتماد برای اسطوره‌پژوهان و علاقه‌مندان به اساطیر بدل شده است. تسلط مترجم بر موضوع و محتوای اثر سبب شده است که نام بهمنش بر نام نویسنده‌ی اثر- پیر گریمال- سایه